

Валерія Юріївна ПРОКОПЕНКО

доктор економічних наук, професор,
Міжнародний інститут інноваційних освітніх технологій
E-mail: Prokopenko_valeriia@ukr.net

Віталія Сергіївна МІЩЕНКО

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів,
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
E-mail: vitaliya23mishchenko@gmail.com

Андрій Сергійович ДЯДІН

Кандидат економічних наук, доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін
факультету №2 ХНУВС
E-mail: Dyadin@meta.ua

ВИКЛИКИ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Прокопенко, В. Ю. Виклики пенсійної реформи в контексті економічної безпеки держави [Текст] / Валерія Юріївна Прокопенко, Віталія Сергіївна Міщенко, Андрій Сергійович Дядін // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 4. – С. 199–208. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Розпочате реформування вітчизняної пенсійної системи, яке має на меті зменшення дефіциту Пенсійного фонду України й забезпечення її самодостатності, на сьогоднішній день проходить шляхом осучаснення методики нарахування і виплати пенсій, запровадження сучасних інформаційних технологій управління процесами функціонування Пенсійного фонду України, удосконалення національного законодавства шляхом наближення його до вимог європейського адміністративного простору. Саме від цього значною мірою залежатиме глибина здійснених перетворень у межах пенсійної реформи. У наукових колах питання про характерні ознаки, сутність і зміст пенсійної системи, а також саме визначення поняття «пенсійна реформа» досі залишаються не достатньо дослідженими, що не в останню чергу пов'язано з швидкими темпами змін зовнішнього середовища функціонування пенсійної системи.

Метою дослідження є аналіз особливостей структури сучасної пенсійної системи, основні виклики пенсійної реформи й перспективи її впровадження в Україні. Досягнення поставленої мети вимагало дослідження основних елементів пенсійної системи й напрямів її сучасного реформування в контексті світового досвіду.

Результати. Проаналізовано наслідки пенсійної реформи на відповідність цілям і критеріям для пенсійної системи. Доведено необхідність реформування пенсійної системи з метою недопущення негативного впливу на стан економічної безпеки держави. У статті висвітлено становлення інституту пенсійного забезпечення. Проаналізовано сучасний стан пенсійного забезпечення в Україні.

Ключові слова: пенсійна реформа, дефіцит Пенсійного фонду України, солідарна пенсійна система, накопичувальна пенсійна система, економічна безпека держави, недержавні пенсійні фонди.

Valeriia Y. PROKOPENKO

Doctor of Economic Sciences, Professor, Director,
International Institute of Innovative Educational Technologies

Vitaliia MISHCHENKO

Senior lecturer of Department of Finance, Candidate of Economic Science,
Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchaiev

Andrii DIADIN

PhD, Department of Social and Economic Disciplines,
Kharkiv National University of Internal Affairs.

CHALLENGES OF PENSION REFORMS IN THE CONTEXT OF STATE ECONOMIC SECURITY

Abstract

Introduction. *The reform of the domestic pension system aimed at reducing the deficit of the Pension Fund of Ukraine and ensuring its self-sufficiency is starting today with the modernization of the methodology of accrual and payment of pensions, introduction of modern information technologies for the management of the functioning of the Pension Fund of Ukraine, improvement of the national legislation by approximating it to the requirements of the European administrative space. This will largely depend on the depth of the realized transmissions a pension within the limits of pension reform. In scientific circles, the question of the characteristic features, the essence and content of the pension system, as well as the definition of the concept of «pension reform» are still not sufficiently researched, which is not least due to the rapid pace of changes in the environment of the functioning of the pension system.*

The purpose of the study is to analyze the peculiarities of the structure of the modern pension system, the main challenges of the pension reform and the prospects for its implementation in Ukraine. The achievement of this goal required the study of the main elements of the pension system and the directions of its modern reform in the context of world experience.

Results The consequences of pension reform for compliance with the goals and criteria for the pension system are analyzed. The necessity of reforming the pension system is proved in order to prevent negative influence on the state of economic security of the state. The article deals with the formation of the institution of pension provision. The current state of pension provision in Ukraine is analyzed.

Key words: *pension reform, deficit of the Pension Fund of Ukraine, solidarity pension system, accumulative pension system, economic security of the state, non-state pension funds.*

JEL classification: G 23; H 55

Вступ

Національні пенсійні системи розвинутих країн по-різному вирішують проблему адаптації пенсійного забезпечення своїх громадян до факторів (демографічних і економічних), які змінюються, виходячи з традицій, що історично склалися в тій чи іншій країні. При цьому усі пенсійні реформи, як структурні, так і параметричні, спрямовані на досягнення загальноновизнаних у цивілізованому суспільстві соціальних і економічних цілей: створення об'єктивних економічних умов для гарантування кожній людині гідного рівня життя у непрацевдатний період.

Для української пенсійної системи особливо актуальним є порівняльний аналіз різних пенсійних моделей у зв'язку з тим, що процес пенсійного реформування в Україні є невиправдано затягнутим, оскільки в колах економічної спільноти досі не склалося єдиної думки про ринкові механізми пенсійного забезпечення. При цьому значний

досвід західних країн є одним з базових критеріїв для оцінки ефективності перетворень, які здійснюються в нашій країні. Проте, слід пам'ятати, що при порівнянні з західним досвідом необхідно враховувати комплекс практичних особливостей різних національних пенсійних систем.

На відміну від загальноприйнятих у світовій практиці страхових пенсійних систем українська система має коротку страхову історію, і в процесі перехідного періоду зберігає численні нестрахові атрибути, що були успадковані від попередньої моделі пенсійного забезпечення. Тому реформування системи пенсійного забезпечення є одним з найважливіших завдань розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки, оскільки від фінансової спроможності пенсійної системи безпосередньо залежить добробут майже третини населення країни.

Проблемами реформування пенсійної системи займаються такі відомі українські вчені у сфері державного управління як Б. О. Зайчук, В. М. Опарін, А. О. Надточій і багато інших вітчизняних вчених, зокрема Е. М. Лібанова, В. Д. Яценко у своїх працях постійно акцентують на необхідності реформування пенсійної системи України. Однак, попри велику кількість досліджень у сфері реформування пенсійної системи нині ця проблематика залишається як ніколи актуальною.

Мета статті

Метою статті є визначення особливостей структури пенсійної системи, обґрунтування перспектив впровадження третього рівня пенсійного забезпечення у контексті досягнення економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

Сьогодні в Україні діє так звана солідарна пенсійна система, за якої покоління працівників годує покоління пенсіонерів. Статистика свідчить, що на 1 пенсіонера припадає лише 1 працівник, який регулярно сплачує внески до ПФУ. І це жодним чином не пов'язано з демографічною ситуацією – адже в Україні проживають 26 млн. громадян віком від 18 до 60 років, а страхові пенсійні внески постійно сплачуються лише за 10,5 млн. осіб, та ще за 1,5 млн. сплачує держава. Отже тільки за 75 % зайнятого населення роботодавці та держава сплачують внески, а 25 % зайнятого населення взагалі не сплачує ЄСВ – вони працюють у тіньовій економіці [1]. Тому в Пенсійному фонді утворилась дірка, яка щороку зростає. В той же час в Україні 11,7 млн пенсіонерів, з яких 8 млн ос. (68 %) отримують пенсію у мінімальному розмірі 1312 грн. яка становить лише 50 % вартості фактичного прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Середній розмір пенсій по Україні становить 1828 грн (станом на 01.04.2017) і це означає, що більшість пенсіонерів живуть за межею бідності.

Зважаючи на таку ситуацію, чіткість і зрозумілість цілей пенсійної реформи й формування економічної безпеки є запорукою успішного її проведення.

В економічній науці існує декілька компонент економічної безпеки, зокрема: фінансова, виробничо-технологічна, маркетингова, інноваційно-інтелектуальна, політико-правова, екологічна, кадрова, інформаційна, інвестиційна й соціальна, кожна з яких покликана характеризувати і забезпечити належні умови розвитку держави, що надзвичайно актуалізується за умова інтеграційних і глобалізаційних процесів.

Складні завдання, які на сьогодні постали перед країною, спричинили низку політичних, економічних і соціальних перетворень, що відбулися в Україні й сильно вплинули на розвиток соціальної сфери.

На сучасному етапі в Україні вже закладено фундамент ринкової економіки, докорінно змінено соціально-економічні відносини, нагромаджено критичну масу ринкових перетворень, фактично з нульової позначки сформовано її головні атрибути – фінансову, грошову, бюджетну, банківську, митну та інші системи. Це відкриває реальну

перспективу динамічного зростання й якісного розвитку економіки країни, підвищення рівня життя населення, забезпечення достатнього рівня безпеки [3].

Світова економічна криза 2008–2009, 2011–2014 років продемонструвала значні дисбаланси розвитку економічних, соціальних і політичних процесів, структурну відсталість української економіки від світової, її неготовність до різких трансформацій й оперативності в прийнятті рішень. Це призвело до ситуації, коли чи не найгострішою проблемою, з можливими катастрофічними наслідками, постає проблема економічної безпеки держави [4].

У такому контексті забезпечення соціальної стабільності й формування громадянського суспільства стає найважливішим пріоритетом національної безпеки України, задля чого необхідно забезпечити узгоджену діяльність державних і недержавних структур, громадян і їх об'єднань, що дасть можливість уникнути тих руйнівних суспільних потрясінь, які виникають на шляху економічних і соціальних перетворень. Усе це зумовлює відповідні вимоги до стратегії національної безпеки, зокрема до визначення рівня соціальної безпеки [5].

Сутність економічної безпеки полягає у забезпеченні економічного розвитку України з метою задоволення соціальних й економічних потреб громадян при оптимальних витратах праці та природоохоронному використанні сировинних ресурсів і навколишнього середовища [5].

На думку Користіна О. Є., економічна безпека – це система забезпечення стійкості національної економіки, яка зберігає свою цілісність і здатність до саморозвитку, незважаючи на несприятливі зовнішні і внутрішні загрози.

Акцент на стійкості не випадковий. Адже саме стійкість економічної системи пов'язана з її здатністю зберігати динамічну рівновагу, успішно адаптуватися за допомогою політичних, правових й інших механізмів до умов, які змінюються, зокрема ефективно долати кризові явища [5].

З метою унеможливлення переходу економіки від безпечного стану до небезпечного, вчені визначають стратегію економічної безпеки, яка передбачає:

- визначення характеристики зовнішніх і внутрішніх загроз економічної безпеки як сукупності умов та чинників, які створюють небезпеку життєво-важливим економічним інтересам особистості, суспільства й держави;
- визначення критеріїв і параметрів стану економіки, що відповідають вимогам економічної безпеки й забезпечують захист життєздатності країни;
- механізм забезпечення економічної безпеки країни на основі застосування усіма інститутами державної влади правових, економічних й адміністративних заходів впливу.

Практична реалізація Державної стратегії економічної безпеки повинна здійснюватися через систему конкретних заходів, механізмів, які реалізуються на основі якісних індикаторів і кількісних показників соціально-економічного розвитку країни. Така система є основою і змістом економічної політики держави [5].

Проте, С. І. Кіреєв вважає, що сутність економічної безпеки України визначають інші чинники, а саме: спроможність національної економіки забезпечити вільний, незалежний розвиток і на громадянських засадах утримати стабільність суспільства в цілому та його окремих інституцій, а також достатній оборонний потенціал країни за всіляких несприятливих умов і варіантів розвитку подій; спроможність Української держави захистити національні економічні інтереси від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Єрмошенко М. М. розглядає поняття економічної безпеки держави як стан економічного механізму країни, якій характеризується її збалансованістю й стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, його здатністю забезпечувати на

основі реалізації національних інтересів стабільний і ефективний розвиток вітчизняної економіки та соціальної сфери.

Разом із тим, економічна безпека здатна розвиватися лише в площині забезпечення соціально необхідних умов відтворення суспільного продукту, у системі складних зв'язків і взаємозалежностей, зумовлених соціальною структурою суспільства, глибиною соціальних суперечностей та об'єктивними можливостями їх подолання засобами економічної політики. Сьогодні високий рівень соціальної безпеки входить у систему першочергових пріоритетів країн, які вирішують різні завдання економічного розвитку й функціонування [6].

Необхідність досягнення соціальної та економічної безпеки продиктована пенсійною реформою в Україні та зумовлена: несприятливими демографічними тенденціями, старінням і депопуляцією населення країни; системними недоліками солідарної системи пенсійного забезпечення (соціальна несправедливість, значний розрив між максимальними і мінімальними розмірами пенсій); незбалансованістю бюджету Пенсійного фонду України.

У процесі реформування пенсійної системи більшість країн покладають такі критерії її ефективності: надійність, фінансова стійкість, достатність, соціальна справедливість тощо. Несприятлива демографічна ситуація в державі в комплексі з соціальними, економічними й політичними ризиками остаточно підтвердили невідповідність розподільчої пенсійної системи цим вимогам та засвідчили необхідність пошуку нових інститутів соціального захисту громадян [2].

У табл. 1. систематизовано основні етапи проведення пенсійних реформ в Україні. Однак, на нашу думку, спостерігати соціально-економічний ефект від цих нововведень на сьогодні ще рано. В умовах фактичної відсутності другого рівня пенсійної системи, на тлі фінансової нестабільності й наростаючого демографічного навантаження здатність солідарної пенсійної системи до належного виконання своїх функцій поступово зменшується. До того ж процес реформування пенсійного забезпечення, розрахований на багато років, бо навіть у тому випадку, коли одночасно будуть введені в дію усі рівні пенсійної системи, реальні результати громадяни відчують на собі не раніше як через 30 років їх функціонування. Отже, основні етапи пенсійних реформ в Україні здійснювались в основному шляхом застосування окремих заходів, які спрямовані на зміну параметрів пенсійної системи (страховий стаж, зміна розміру страхових внесків, пенсійний вік тощо) та проведення структурних змін, що передбачає створення нових інститутів пенсійного страхування.

З приводу ефективності функціонування пенсійної системи України в умовах її реформування вітчизняні вчені мають неоднозначне ставлення. Так, Лібанова Е. М. зазначає: «Система пенсійного забезпечення залишається соціально несправедливою – як за професійною, так і за гендерною ознакою. В Україні традиційно зарплата працівників бюджетної сфери не перевищує 70 % від зарплати працівників промисловості. В результаті пенсії колишніх вчителів, лікарів, працівників культури зі стажем більше 40 років ледь перевищують мінімальні. У той же час деякі пенсіонери – і не завжди ті, у кого є виняткові заслуги перед Україною, – отримують пенсії у кілька тисяч гривень. Дуже низькими залишаються пенсії у жінок» [5].

Обґрунтованість підходів до пенсійного реформування значною мірою залежить від поточних і прогнозних оцінок стану пенсійних систем. Одним із прикладів рейтингового оцінювання параметрів пенсійної системи є глобальний індекс ефективності пенсійних систем (Global Age Watch Index), складений міжнародною неурядовою організацією «HelpAge International».

Таблиця 1. Історія реформування пенсійної системи України

Роки	Характеристика етапу реформування
1991-1993 рр.	1. Прийняття Закону України «Про пенсійне забезпечення». 2. Створення пенсійної системи України шляхом її виділення з бюджетів системи соціального страхування. 3. Розширення категорій пільгових пенсій.
1994 – 2000 рр.	1. Створення персоніфікованого обліку для застрахованих осіб. 2. Формування недержавних пенсійних фондів. 3. Прийняті «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». 4. Схвалені «Основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні».
2001-2009 рр.	1. Прийняті «Основні напрями реформування системи пенсійного забезпечення населення України». 2. Призначення пенсій на основі даних персоніфікованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. 3. Прийнято Закони України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення». 4. Реформовано солідарний рівень пенсійної системи та створено третій рівень – система добровільного пенсійного забезпечення. 5. Фізичним особам-підприємцям надано право обирати спрощену систему оподаткування фізичних осіб.
2010-2016 рр.	1. Набув чинності Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». 2. Ухвалено Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», яким регламентувалося введення в дію накопичувального рівня системи пенсійного забезпечення, а також поступове підвищення пенсійного віку до 65 років для чоловіків та жінок.
з 2017 р. і донині	1. Прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій», відповідно до якого: 1.1. Запроваджено єдині правила визначення розмірів пенсійних виплат, а також нового механізму індексації пенсій. 1.2. Встановлено гнучкий коридор пенсійного віку (60-65 років). 1.3. Запроваджено можливість компенсації відсутнього страхового стажу (не більше 5-ти років). 1.4. Скасовано особливі умови виходу на пенсію.

Методика розрахунку зазначеного індексу включає оцінку таких факторів як: рівень матеріального забезпечення пенсіонерів, стан здоров'я, особистий потенціал людей похилого віку (зайнятість і освіта), сприятливість соціального середовища. Позиція України у порівнянні з деякими країнами ЄС, СНД та Азії відповідно до рейтингу Global Age Watch Index 2017, аналіз даних якого демонструє низьку позицію України у рейтингу пенсійних систем світу. Так, Україна займає 73 місце серед 96 аналізованих країн і межує з такими країнами як: Індія (71 місце), Монголія (72 місце), Індонезія (74 місце), де охоплення населення послугами пенсійного забезпечення набагато нижче. Фактично, Україна увійшла до числа 30 країн світу з найгіршими системами пенсійного забезпечення. Така низька позиція України у рейтингу пенсійних систем світу за даними Global Age Watch Index 2017, обумовлена низьким рівнем ВНД на душу населення, наявністю неформально-зайнятого населення, низьким показником безпеки, громадянської свободи, охорони здоров'я, а також несприятливим соціально-правовим середовищем. Отже, такі результати, на нашу думку, черговий раз підкреслюють неефективність проведення пенсійних реформ в Україні протягом останніх років.

Однією з головних причин цього є неспроможність пенсійної системи України впровадити у вітчизняну практику накопичувальні механізми пенсійного забезпечення, адже до 2004 р. в Україні переважав розподільчий механізм пенсійного страхування, проте з прийняттям Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення» розпочався перехід до

змішаної – розподільчо-накопичувальної системи, однак рівень накопичувальних пенсій в Україні ще не досяг значного результату, який демонструють країни ЄС [8].

Таким чином, на сьогоднішній день в Україні виплата пенсій в основному здійснюється з використанням солідарної системи, яка побудована на обов'язкових відрахуваннях роботодавців і працюючих громадян України на користь пенсіонерів – людей, які досягли пенсійного віку або таких, які мають право на пільгове отримання пенсій. Окрім цього, пенсійна система України є досить ускладненою: пенсія назначається з застосування усереднюючих показників, що зрівнює пенсійні виплати, не враховуючи нинішні реалії та об'єктивні наслідки вибраного Україною напряму реформ.

Водночас іншим показником рівня і якості життя населення є співвідношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму, яке не повинно бути меншим 3 разів. На сьогоднішньому етапі, ми спостерігаємо збільшення середньої зарплати у 2,6–3,0 рази, порівняно з розміром прожиткового мінімуму, що максимально наближається, а у 2014 році досягнуло граничного значення і провокує виникнення нових загроз економічній безпеці. Доповненням даного показника виступає відношення мінімального розміру пенсії, яка є значно меншою, ніж офіційна межа бідності, до прожиткового мінімуму. Дане співвідношення повинно становити 1,5–2 рази. Протягом останніх років в Україні мінімальна пенсія у 1,53–1,62 раза менша, ніж прожитковий мінімум в державі.

Виникнення нових загроз провокує запровадження пенсійної реформи, яка за умов заниженого рівня мінімальної пенсії, надто малого розриву між мінімальною й середньою пенсією, перетвориться у джерело соціальної та економічної небезпеки для держави. Водночас, зростаюче навантаження на державні фінанси зі сторони дефіциту пенсійної системи призведе до збільшення державного боргу країни. Варто зазначити, що лише у 2013 р. сума планових трансфертів і коштів на покриття дефіциту бюджету Пенсійного Фонду України (ПФУ) становила 83,2 млрд. грн., що складає 33,0 % загального обсягу видатків ПФУ і збільшилася у 1,3 рази порівняно з 2012 р.

Динаміка дефіциту бюджету Пенсійного фонду України протягом 2005-2017 рр. з прогнозними значеннями на наступні два роки, проаналізувавши який, можна зробити такі висновки: бюджет Пенсійного фонду України за весь аналізований період було виконано з дефіцитом. При цьому, за 2010-2014 роки можна простежити тенденцію до його зниження, однак, починаючи з 2015 року розмір дефіциту зріс на 505,8 % відносно 2014 року, а у 2016 році – на 47,9 % відносно 2015 року. Відповідно до прогнозних значень, які розраховано з урахуванням наявних тенденцій росту, протягом 2018-2019 років дефіцит пенсійного фонду України продовжуватиме зростати та складатиме більше 150000 млн. грн.

Порівняльний аналіз співвідношення власних доходів і видатків ПФУ протягом 2012-2017 років, свідчить про зростання диспропорцій між цими показниками: у 2012 році співвідношення власних доходів і видатків ПФУ становило 32,4 %, у 2015 р. – 36,1 %, станом на 01.10.2017 р. – 43,1 %. Окрім цього, проведені дослідження доводять, що Пенсійний фонд України залежить від фінансування з Державного бюджету. Станом на 01.10.2017 р. фінансування пенсійних виплат у відсотках до ВВП становило 5 %, у 2016 році – 6 %, при цьому протягом 2012-2017 років можна помітити позитивну тенденцію щодо збільшення цього показника. Порівнюючи фінансування ПФУ з бюджету держави з деякими країнами ЄС, можна помітити, що Україна має найбільше значення за цим показником (4,8 %), адже європейські країни в середньому витрачають майже 2-2,5 % ВВП.

На нашу думку, однією з головних причин наростаючого дефіциту Пенсійного фонду є наявність у структурі економіки України значного обсягу тіньового сектору. Так, у 2016 році більше 4 млн. осіб, або кожен 4 робітник в Україні, працювали без оформлення трудових відносин (показник неформальної зайнятості населення становить 24,6 %). Найбільше таких працівників у сільському господарстві (41,1 %),

торгівлі (21,1 %), будівництві (14,9 %), промисловості (6,0 %) та транспорті (3,6 %). Внаслідок неформальної зайнятості втрати Пенсійного фонду на рік становлять понад 30 млрд. гривень [9].

Отже, аналіз основних фінансових показників Пенсійного фонду України відображає поглиблення проблеми його незбалансованості та неспроможність уряду вирішити її протягом останніх років, адже фінансове становище ПФУ характеризується його залежністю від дотацій із державного бюджету України. Цю проблему можна було б частково розв'язати шляхом розвитку недержавних пенсійних фондів. Рівень розвитку недержавного пенсійного забезпечення характеризується, у першу чергу, обсягами акумульованих цим сегментом фінансового сектора економіки (власне недержавними пенсійними фондами) фінансових ресурсів та масштабами залучення економічних суб'єктів до участі в ньому.

Статистичні дані свідчать, що починаючи з 2004 р., коли набрав чинності Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення», та по 2014 р. включно номінальні обсяги активів недержавних пенсійних фондів незмінно щорічно зростали, навіть під час гострої фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр. Зокрема, впродовж 2010–2013 рр. активи недержавних пенсійних фондів щорічно збільшувалися на 25 % та станом на 31.12.2013 р. досягли 2089,8 млн грн. Проте через несприятливу загальноекономічну динаміку й зниження інвестиційної активності на фондовому ринку у 2014 р. спостерігалось уповільнення темпів зростання до 18,0 % (що в абсолютних цифрах становило 379,4 млн грн), а у 2015 р. – скорочення на 19,8 % (або на 489,2 млн грн) активів недержавних пенсійних фондів, у результаті чого їх сума на кінець року знизилася до 1980,0 млн грн. У 2016 р. відновився процес номінального нарощування активів недержавних пенсійних фондів, які виросли на 8,0 % (або на 158,7 млн грн) і на 31.12.2016 р. становили 2138,7 млн грн [2].

Пенсійна система як складова фінансової системи держави не тільки знаходиться під впливом певних, зовнішніх по відношенню до неї ризиків і загроз, але й сама може не тільки знаходитись під впливом певних, зовнішніх факторів її джерелом, в першу чергу, для соціальної, економічної і політичної складових безпеки держави, що, власне, і відбувається в Україні.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, сьогоднішній стан пенсійної системи можна вважати кризовим: пенсія не забезпечує від бідності, а Пенсійний фонд України продовжує отримувати значні дотації з бюджету. Тому для перебудови вітчизняної пенсійної системи необхідно реформувати солідарну систему, створити накопичувальну й сприяти розвитку добровільного пенсійного забезпечення.

Проведена у роботі діагностика стану реформування пенсійного забезпечення в Україні дозволила встановити, що не дивлячись на значне охоплення населення послугами державного пенсійного страхування, воно має низку проблем, які перешкоджають успішній реалізації пенсійних реформ в країні, серед яких: низький абсолютний розмір пенсій і її купівельної спроможності; недостатній рівень розвитку економіки України, а також наявність у її структурі значного обсягу тіньового сектору; незбалансованість демографічного навантаження на працездатне населення; хронічний дефіцит бюджету ПФУ; залежність ПФУ від фінансування з державного бюджету.

Обґрунтовано необхідність запровадження накопичувальної пенсійної системи в Україні шляхом удосконалення реформування пенсійного забезпечення, яка дасть можливість сформулювати оптимальні умови проведення політики запровадження загальнообов'язкової накопичувальної системи пенсійного страхування в Україні.

Список літератури

1. Чугунов І. Я., Насібова О. В. Еволюція фінансового механізму пенсійного забезпечення. *Вісник КНТЕУ*. 2016. № 1. С. 80–97.
2. Кириленко О. П. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 350 с.
3. Чугунов І. Я., Насібова О. В. Фінанси пенсійного забезпечення: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 248 с.
4. Офіційний сайт пенсійної реформи уряду 2017 року. URL: <http://pensii2017.info>.
5. Лібанова Е. М. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації: колективна монографія. К. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. 2010. 270 с.
6. Global Age Watch Index 2015. HelpAge International. URL: <http://www.helpage.org/global-agewatch/population-ageing-data/global-rankings-table/>.
7. Офіційний сайт Пенсійного фонду України URL: <http://www.pfu.gov.ua>.
8. World Social Protection Report 2017–19: Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals // International Labour Organization. URL: 604882.pdf.
9. Пищуліна О. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії. Київ: Центр Разумкова, 2017. 456 с.
10. ILO Convention no. 102 on Minimum standards for social security, 1952. International Labour Organization. URL: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312247.
11. Зацеркляний М. М., Мельников О. Ф. Основи економічної кібернетики: навчальний посібник. Чернівці: Наші книги. 2008. 392 с.
12. Ljungqvist L., Sargent Th. Recursive Macroeconomic Theory (3rd ed.). MIT Press. 2012.
13. Renshaw G. Maths for Economics. New York: Oxford University Press, 2005. P. 516-526.

References

1. Chugunov, I. Ya. and Nasibova, O. V. (2016). «Evolution of the financial mechanism of pension provision». *Visnyk KNTEU*. no 1. pp. 80–97.
2. Kyrylenko, O. P. (2013). *Rozvytok derzhavnogo pensijnogo straxuvannya v umovax pensijnoyi reformy*. [Development of state pension insurance in the conditions of pension reform]. TNEU. Ternopil. Ukraine.
3. Chugunov, I. Ya. and Nasibova, O. V. (2017). *Finansy pensijnogo zabezpechennya*. [Finance of pension provision]. Kyiv. nac. torg.-ekon. un-t. Kiev. Ukraine.
4. Oficijnyj sajt pensijnoyi reformy uryadu 2017 roku. [Official Website of the Government Pension Reform in 2017]. Available at: <http://pensii2017.info>.
5. Libanova, E. M. (2010). *Pensijna reforma v Ukrayini: napryamy realizaciyi*. [Pension reform in Ukraine: directions of realization]. Instytut demografiyi ta social'nyx doslidzhen imeni M. V. Ptuxy NAN Ukrayiny. Kiev. Ukraine.
6. Global Age Watch Index 2015. HelpAge International. Available at: <http://www.helpage.org/global-agewatch/population-ageing-data/global-rankings-table/>.
7. Oficijnyj sajt Pensijnogo fondu Ukrayiny. [Official site of the Pension Fund of Ukraine]. Available at: <http://www.pfu.gov.ua>.
8. World Social Protection Report 2017–19: Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals // International Labour Organization Available at: 604882.pdf.
9. Pyshhulina, O. (2017). *Finansovi, social'ni ta pravovi aspekty pensijnoyi reformy v Ukrayini. Svitovyj dosvid ta ukrajins'ki realiyi*. [Financial, social and legal aspects of

-
- pension reform in Ukraine. World experience and Ukrainian realities]. Centr Razumkova. Kiev. Ukraine.
10. ILO Convention no. 102 on Minimum standards for social security, 1952. International Labour Organization. Available at: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312247
 11. Zacerklyany`j, M. M. and Mel`ny`kov, O. F. (2008). *Osnovy` ekonomichnoyi kibernetky`ky`*. [Fundamentals of Economic Cybernetics]. Nashi kny`gy`. Chernivtsi. Ukraine.
 12. Ljungqvist, L. And Sargent Th. (2012). *Recursive Macroeconomic Theory* (3rd ed.). MIT Press.
 13. Renshaw, G. (2005). *Maths for Economics*. New York: Oxford University Press. pp. 516-526.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2018 р.